

ביאור חילוקי הלאווין

גזילה – לא תגזול _____ לקיחת ממון אחרים בגלוי בחזקה

גניבה – לא תגנובו _____ לקיחת ממון אחרים בסתר (שלא בחזקה)

עושק – לא תעשוק _____ כבישה בחזקה בממון אחרים שבא מתחילה לידו ברצונם

חמס – להיות עד חמס _____ לקיחת ממון אחרים בתשלום דמיו בעל כרחם

לא תחמוד (דברות הראשונות) _____ המדחיק באחרים עד שנותנים לו ממונם אפילו במכירה

לא תתאוה (דברות האחרונות) _____ החלטה להדחיק באחרים עד שיתנו לו ממונם אפילו במכירה

ב"ק (עט:) אמר ר' אלעזר ראוהו שהטמין בחורשין [רש"י - שנטמן ביער לגנוב בהמות הרועות שם] וטבח ומכר - משלם תשלומי ארבעה וחמשה. אמרי וכיון דראוהו, גזלן הוא! כיון דקא מטמרי מנייהו, גנב הוא. ואלא גזלן היכי דמיי? אמר ר' אבהו כגון בניהו בן יהוידע, שנאמר ויגזל את החנית מיד המצרי ויהרגהו בחניתו. ר' יוחנן אמר כגון בעלי שכס, שנאמר וישימו לו בעלי שכס מארבים על ראשי ההרים ויגזלו [את] כל אשר יעבר עליהם בדרך. ור' אבהו מאי טעמא לא אמר מהאי? אמר לך כיון דמטמרי איטמורי, לא גזלני נינהו. ור' יוחנן? הא דקא מטמרי, דלא ניחזינהו אינשי וניערקו מנייהו. (שם) שאלו תלמידיו את רבן יוחנן בן זכאי מפני מה החמירה תורה בגנב יותר מגזלן? אמר להן זה השוה כבוד עבד לכבוד קונו, וזה לא השוה כבוד עבד לכבוד קונו, כביכול, עשה עין של מטה כאילו אינה רואה ואוזן של מטה כאילו אינה שומעת.

רמב"ם הל' גניבה (פ"א ה"ג) איזה הוא גנב, זה הלוקח ממון אדם בסתר ואין הבעלים יודעין, כגון הפושט ידו לתוך כיס חבירו ולקח מעותיו ואין הבעלים רואין וכן כל כיוצא בזה, אבל אם לקח בגלוי ובפרהסיא בחוזק יד אין זה גנב אלא גזלן, לפיכך ליסטים מזויין שגנב אינו גזלן אלא גנב אף על פי שהבעלים יודעין בשעה שגנב.

רמב"ם הל' גזילה (פ"א ה"ג) איזה הוא גזל, זה הלוקח ממון האדם בחזקה, כגון שחטף מטלטלין מידו, או שנכנס לרשותו שלא ברצון הבעלים ונטל כלים משם, או שתקף בעבדיו ובבהמתו ונשתמש בהן, או שירד לתוך שדהו ואכל פירותיה, וכל כיוצא בזה הוא הגוזל, כענין שני' ויגזול את החנית מיד המצרי.

ס' החינוך (מצוה נד) ענין הגניבה הוא הלוקח דבר ממון חברו מביתו או מכיסו בעת שלא יראה בעל הבית ולא ידע, וכל כיוצא בזה. **(מצוה רכט)** שלא לגזול, כלומר שלא ניטול מה שאין לנו זכות בו בכח ובזרוע בפרסום

רמב"ם שם (ה"ד) איזה הוא עושק, זה שבא ממון חברו לתוך ידו ברצון הבעלים וכיון שתבעוהו כבש הממון אצלו בחזקה ולא החזירו כגון שהיה לו ביד חברו הלואה או פקדון או שכירות והוא תובעו ואינו יכול להוציא ממנו מפני שהוא אלם וקשה, ועל זה נאמר לא תעשק את רעך.

רמב"ם הל' אישות (פ"ה ה"ז) המקדש את האשה בגזל או בגניבה או בחמס, אם נתייאשו הבעלים ונודע שקנה אותו דבר בייאוש הרי זו מקודשת ואם לאו אינה מקודשת.

רמב"ם הל' עדות (פ"י ה"א) הרשעים פסולין לעדות מן התורה שנאמר אל תשת ידך עם רשע להיות עד חמס מפי השמועה למדו אל תשת רשע עד ... **(שם ה"ד)** ועוד יש שם רשעים שהן פסולין לעדות אע"פ שהן בני תשלומין ואינן בני מלקות, הואיל ולוקחים ממון שאינו שלהם בחמס פסולין שנאמר כי יקום עד חמס באיש, כגון הגנבים והחמסנים אע"פ שהחזיר פסול לעדות מעת שגנב או גזל ... כיצד החמסנים והם הלוקחים קרקע או מטלטלין שלא ברצון הבעלים אע"פ שנותנין הדמים הרי אלו פסולין מדבריהם,

רמב"ם הל' מכירה (פ"י ה"א) מי שאנסוהו עד שמכר ולקח דמי המקח, אפילו תלוהו עד שמכר ממכרו ממכר בין במטלטלין בין בקרקעות שמפני אונסו גמר ומקנה, אע"פ שלא לקח הדמים בפני העדים, לפיכך אם מסר מודעה קודם שימכור, ואמר לשני עדים דעו שזה שאני מוכר חפץ פלוני או שדה פלוני לפלוני מפני שאני אנוס, הרי הממכר בטל **(שם ה"ה)** במה דברים אמורים באנס שהרי הוא חמסן מפני שכופה את המוכר למכור שלא ברצונו, אבל הגזול והוחזק בגזלן ואחר כך לקח שדה שגזל אין המוכר צריך למסור מודעה

רמב"ם הל' גזילה (פ"א ה"ט) כל החומד עבדו או אמתו או ביתו וכליו של חברו או כל דבר שאפשר לו שיקנהו ממנו והכביד עליו ברעים והפציר בו עד שלקחו ממנו אף על פי שנתן לו דמים רבים הרי זה עובר בלא תעשה שני לא תחמד, [השגת הראב"ד: א"א ולא אמר רוצה אני.] ואין לוקין על לאו זה מפני שאין בו מעשה, ואינו עובר בלאו זה עד שיקח החפץ שחמד, כענין שני לא תחמד כסף וזהב עליהם ולקחת לך חימוד שיש בו מעשה. [השגת הראב"ד: א"א לא ראיתי דבר תמה גדול מזה, והיכן מעשה גדול מנטילת החפץ. אבל היה לו לומר מפני שהוא חייב בתשלומין, שהרי הוא כגזלן שחייב להשיב את הגזלה, ולפיכך אינו לוקה, וגם זה חייב להשיב את החפץ לבעליו.]

רמב"ם שם (ה"י-י"ב) כל המתאוה ביתו או אשתו וכליו של חברו וכל כיוצא בהן משאר דברים שאפשר לו לקנותן ממנו כיון שחשב בלבו היאך יקנה דבר זה ונפתה לבו בדבר עבר בלא תעשה שני לא תתאוה ואין תאוה אלא בלב בלבד. התאוה מביאה לידי חימוד והחימוד מביא לידי גזל, שאם לא רצו הבעלים למכור אע"פ שהרבה להם בדמים והפציר ברעים יבא לידי גזל שני וחמדו בתים וגזלו, ואם עמדו הבעלים בפניו להציל ממנוס או מנעוהו לגזול יבא לידי שפיכות דמים, צא ולמד ממעשה אחאב ונבות. הא למדת שהמתאוה עובר בלאו אחד והקונה דבר שהתאוה בהפצר שהפציר בבעלים או בבקשה מהן עובר בשני לאוין לכך נאמר לא תחמד ולא תתאוה, ואם גזל עבר בשלשה לאוין.